

СОЦИОЛОГИЯ

SOCIOLOGY

ПАРТНЬОРИ И СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ

СУ „Св. Климент Охридски“ – София
Университет за национално и световно стопанство – София
ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“
Икономически университет – Варна
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“
Специализирано висше училище по библиотекознание
и информационни технологии – София
Колеж по икономика и администрация – Пловдив

БЛАНКЕТИНИ
ИЗДАНИЕ НА ИНСТИТУТА ПО СОЦИОЛОГИЯ
ЦЕНТРАЛНАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ГОДИНА И БРОЙ 2 – 2010

ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПРОЕКТИ

Георги Найденов*
Калоян Харалампиев**

ДЪЛГИТЕ ВЪЛНИ НА КОНДРАТИЕВ В СРЕДНА ЕВРОПА – ЦЕННОСТНИ ПОКАЗАТЕЛИ

Настоящата статия представя резултати от изследване на цикличността на икономическото развитие на страните от Средна Европа – Чехословакия, Полша и Унгария. Основната цел е да се установи има ли няма дълги вълни на Кондратиев в тяхното икономическо развитие. Анализираме пет динамични реда: индекси на заплатите в индустрията в Чехословакия; индекси на нетния материален продукт в Чехословакия и индекси на цените в Чехословакия, Полша и Унгария. Несъмнено е наличието на дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на трите страни. Освен дългите вълни на Кондратиев има и всички други видове вълни, присъщи на капиталистическия начин на производство – вълните на Менищков, на Кузнец и на Жуляр. Липсват единствено късите вълни на Китчин, свързани с оборота на търговския капитал.

Между трите ценностни показателя в Чехословакия има висока степен на синхронност. От трите показателя има само един и в трите страни – индексите на цените. Може убедено да се каже, че динамиката на конюнктурата на цените при трите страни е в пълна синхронност. Двама пълни цикъла на трите страни са синхронни с четвърти и пети цикъл на световната икономическа конюнктура. Наличието на дълги вълни на Кондратиев, тяхната синхронност помежду им, а също и синхронността им с динамиката на световната конюнктура ни позволяват да твърдим, че динамиката на икономическото развитие на страните с централизиран национален капитал (съветски тип държавен капитализъм) не се отличава принципиално от динамиката на страните с децентрализиран национален капитал.

Настоящата статия представя резултати от изследване на цикличността на икономическото развитие на страните от Средна Европа – Чехословакия, Полша и Унгария. Това изследване е етап от продължаващото вече пет години изследване на цикличността на икономическото развитие на европейските „социалистически“ страни. Въпреки че даваме данните за всички видове вълни, анализът е съсредоточен върху дългите вълни на Кондратиев.

* Авторът е доктор е по философия и доктор на науките по социология, професор по социология в катедра „Публична администрация и регионално развитие“ във факултет „Управление и администрация“ на УНСС.

** Авторът е доктор по икономика, доцент в катедра „Социология“ на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Основната ни цел бе да установим има ли няма дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на Чехословакия, Полша и Унгария. Работната ни хипотеза бе, че можем да очакваме наличието на дълги вълни, тъй като начинът на производство в т. нар. социалистически страни е капиталистически и би трябвало дългите вълни като една от основните характеристики на капиталистическия начин на производство да се проявяват и при съветския тип държавен капитализъм¹.

Основните задачи на изследването са две: а) да се установи има ли дълги вълни и да се направи анализ на техните особености; б) да се направи анализ на синхронността на дългите вълни в трите страни – първо, на вълните по трите показателя във всяка страна поотделно; второ, на еднаквите показатели в трите страни едновременно; трето, динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура.

1. Статистически данни

Нашата първоначална идея беше в статията да представим изследване върху три ценностни показателя – индекси на заплатите в индустрията, индекси на цените на дребно и нетен материален продукт за трите средноевропейски държави. Основният източник на данни беше книгата на B. R. Mitchell „International Historical Statistics Europe 1750–1988“ (Mitchell 1992).

При дигитализацията на данните обаче се натъкнахме на следните проблеми:

(1) В Чехословакия данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на четири времеви отрязъка – 1918–1936, 1938–1947, 1948–1970 и 1970–1988 година. Както се вижда, само за последните два времеви отрязъка разполагаме с данни за една обща година, което ни позволява да обвържем тези отрязъци в общ динамичен ред. За останалите два отрязъка обаче не разполагаме с данни за обща година.

(2) В Чехословакия данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1923–1948, 1953–1965 и 1965–1988 година. Тук липсват данни за по-дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязък.

(3) В Чехословакия данните за нетния материален продукт са разделени на шест времеви отрязъка – 1920–1937², 1948–1960, 1960–1966, 1966–1975, 1975–

¹ Работната ни хипотеза изхожда от разработената относно страните с централизиран национален капитал и авторитарни политически режими и публикувана в монографията „Какво става“ през 1991 г. от Г. Найденов парадигма „буржоазна революция, държавен капитализъм, групова собственост“ (виж Найденов, 1991, а също и Найденов, 2003). Болшевикката революция в Русия, септемврийската революция от 1944 година в България и всички други революции от този тип се разглеждат като буржоазни революции (в някои случаи вторични – като в Русия и България), които дават силен тласък на утвърждаването на капиталистическия начин на производство; в резултат от тези революции възниква нов тип държавен капитализъм – съветски държавен капитализъм, който е основната форма на държавен капитализъм през XX век; държавната собственост е специфичен вид групова собственост – средствата за производство са собственост на номенклатурата на управляващата партия. За разлика от теориите за модернизацията и от теориите за „предадената революция“ тази парадигма разглежда възникването на съветския държавен капитализъм като естествен и закономерен процес, който както всеки друг етап в развитието на капитализма има възходяща и след това низходяща фаза и закономерно в края на 80-те години премина в следващата форма на държавен капитализъм.

² Допълнителен проблем е, че за този времеви отрязък данните са за БВП, а за следващите – за нетния материален продукт. Както показва нашият последващ анализ, динамиката на БВП, на нетния материален продукт и на националния доход са практически еднакви.

1985 и 1985–1988 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязък.

(4) В Полша данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на три времеви отрязъка – 1925–1938, 1950–1970 и 1970–1988 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязък.

(5) В Полша данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1924–1948, 1948–1965 и 1965–1988 година. Тук няма общи години и за трите времеви отрязъка, което позволява те да се обединят в един общ динамичен ред. Единствената особеност на данните е, че индексите на цените на дребно за периода 1945–1948 година се отнасят единствено за района на Варшава (Mitchell 1992: 849, 851).

(6) В Полша данните за нетния материален продукт са разделени на пет времеви отрязъка – 1947–1970, 1970–1975, 1975–1980, 1980–1984 и 1985–1988 година. Тук липсва обща година за двата последни отрязъка, което не позволява обвързването им в общ динамичен ред. Освен това липсват данни преди 1947 година, т.е. дори да обвържем всички отрязъци в един общ динамичен ред, той няма да бъде достатъчно дълъг за целите на анализа.

(7) В Унгария данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на четири времеви отрязъка – 1927–1938, 1938–1943, 1948–1970 и 1970–1987 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на втория и третия времеви отрязък.

(8) В Унгария данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1924–1948, 1948–1965 и 1965–1988 година. Тук няма общи години и за трите времеви отрязъка, което позволява те да се обединят в един общ динамичен ред.

(9) В Унгария данните за нетния материален продукт са разделени на пет времеви отрязъка³ – 1925–1943, 1950–1954, 1955–1960, 1960–1975 и 1975–1987 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязък.

Тези проблеми ни принудиха да се обърнем за помощ към националните статистически учреждения на трите държави. Към настоящия момент получихме отговор от Чешкото статистическо бюро и от Унгарското централно статистическо бюро⁴.

От Чешкото статистическо бюро получихме данни за индекса на потребителските цени за периода 1939–2009 година, данни за заплатите за периода 1930–1937 година (Federální statistický úřad 1985: 22) и индекса на националния доход за периода 1920–1965 година (Nachtigal 1969: 77)⁵.

За съжаление Akos Lencses от Унгарското статистическо бюро ни пише, че „информацията, която вие искате, едва ли съществува“. Въпреки това в официалния сайт на Унгарското статистическо бюро намерихме данни за индекса на потребителските цени за периода 1985–2009 година.

От Полското статистическо бюро не получихме отговор, но в официалния им сайт намерихме данни за индекса на потребителските цени в Полша за периода 1950–2009 година.

Сравняването на данните за индексите на заплатите в индустрията през периода 1930–1937 година от книгата на Митчел и от Чешкото статистическо бюро

³ Отделно има инцидентни данни за 1900, 1912 и 1921 година.

⁴ По този повод изказваме нашите искрени благодарности на Ondřej Kořata от Information Service Department, Czech Statistical Office и на Akos Lencses от HCSO Library.

⁵ В бележка под линия е указано, че автор на данните е инженер Miroslav Toms.

показва известно размиване между тях (фигура 1 в Приложение 1). Това размиване ни накарва да използваме друг подход за обвързването на всички времеви отрязъци в общ динамичен ред. Същността на подхода е да екстраполираме модела от предходния отрязък една година напред⁶ и по този начин да получим стойност за година, която е обща за два отрязъка.

При този подход основното е начинът на моделиране. Тъй като времевите отрязъци са доста кратки, не можем да използваме бейсовския спектрален анализ. Затова за моделирането сме използвали собствена модификация на линейни сплайнове. Накратко за същността на тази модификация:

(1) Построяваме поредица от линейни модели, първият от които включва първите две години, вторият – първите три години, третият – първите четири години и т.н. Последният модел включва всичките години. Избира се най-вероятният модел;

(2) Последната година на най-вероятния модел става начало на нов динамичен ред;

(3) Точки (1) и (2) се повтарят върху оставащите години, докато се опише целият динамичен ред;

(4) Екстраполираме последния сплайн една или две години напред.

Резултатите от моделирането и от екстраполацията са показани на фигури 2 и 3 в Приложение 1.

По този начин формирахме общ динамичен ред за периода 1918–1988 година. Но и този динамичен ред все още не е достатъчно дълъг за търсене на вълни на Кондратиев. Затова се наложи да потърсим данни за заплатите в индустрията от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република за периода 1989–2007 година.

Сравняването на данните за индексите на заплатите в индустрията през периода 1980–1988 година от книгата на Митчел и от статистическите годишници показва пълно съвпадение между тях (фигура 4 в Приложение 1). Това ни дава основание да продължим динамичния ред от книгата на Митчел с данните от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република.

Тук трябва да направим една методологическа уговорка. След 1993 г. държавата Чехословакия се разделя на две отделни самостоятелни държави – Чехия и Словакия. По тази причина е методологически некоректно динамичният ред за Чехословакия да бъде продължаван с данни след 1993 година. Това би могло да бъде направено само след специални преизчисления, базирани на експертни оценки⁷.

Доколкото данните за индекса на потребителските цени за периода 1939–2009 година сме получили наготово от Чешкото статистическо бюро, разчитаме, че те са резултат от такива преизчисления от местните експерти. Ние обаче като екип от България не се наемаме да преизчислим данните за индекса на заплатите в индустрията и за нетния материален продукт след 1993 г., а се доверяваме на данните в статистическите годишници, в които динамичните редове включват години както преди 1993, така и след нея. Затова разчитаме, че тези данни са сравними.

⁶ А там, където се налага, и две години напред.

⁷ Същата ситуация имаме в Чехословакия и в периода на Втората световна война – разделяне на бившата Чехословакия през 1938 година според Мюнхенския договор – граничните региони попадат основно във фашистка Германия, и през 1939 година – създаване на независима слованска държава и немско подчиняване на Чехия като протекторат Бохемия и Моравия“ (лична кореспонденция с г-н Ondřej Kořata от Information Service Department, Czech Statistical Office). Именно по тази причина данните за индексите на националния доход в книгата на Нхтигал се базират на експертните оценки и преизчисленията на инженер Мирослав Томс.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Чешкото статистическо бюро през периода 1938–1948 г. показва почти пълно съвпадение (фигура 5 в Приложение 1). През периодите 1953–1965 и 1965–1988 година съпадението обаче не е толкова пълно, макар че разликите са малки (фигури 6 и 7 в Приложение 1). Затова решихме да използваме данните от Чешкото статистическо бюро, като удължим динамичния ред с данните на Митчел за периода 1923–1939 година. Допълнително се наложи да отчетем паричната реформа в Чехословакия през 1953 година.

Сравняването на данните за brutния вътрешен продукт от книгата на Митчел и за националния доход от книгата на Нахтигал през периода 1920–1937 година (фигура 8 в Приложение 1) показва, че след 1931 г. има почти пълно съвпадение. Сравнението на данните за нетния материален продукт от книгата на Митчел и за националния доход от книгата на Нахтигал за периода 1948–1960 година (фигура 9 в Приложение 1) показва пълно съвпадение, както и сравнението за периода 1960–1966 година (фигура 10 в Приложение 1). Затова нашето решение е да използваме данните на Митчел, като попълним липсващите стойности за периода 1931–1948 година с данните на Мирослав Томс. По този начин формирахме общ динамичен ред за периода 1920–1988 година. Но и този динамичен ред все още не е достатъчно дълъг за търсене на вълни на Кондратиев. Затова се наложи да потърсим данни за националния доход и за brutния вътрешен продукт от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република за периода 1989–2008 година.

Сравняването на данните за нетния материален продукт от книгата на Митчел и за националния доход от статистическите годишници през периода 1985–1990 година показва пълно съвпадение между тях (фигура 11 в Приложение 1). Това ни дава основание да продължим динамичния ред от книгата на Митчел с данните от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Унгарското статистическо бюро през периода 1984–1988 година показва почти пълно съвпадение (фигура 12 в Приложение 1). Затова решихме да използваме данните от книгата на Митчел, като удължим динамичния ред с данните от Унгарското статистическо бюро за периода 1989–2009 година.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Полското статистическо бюро през периода 1948–1965 година показва, че след 1957 г. двата динамични реда почти напълно съпадат (фигура 13 в Приложение 1). През периода 1965–1988 двата динамични реда отново почти напълно съпадат (фигура 14 в Приложение 2). Това ни дава основание да използваме данните от книгата на Митчел, като удължим динамичния ред с данните от Полското статистическо бюро за периода 1989–2009 година.

За останалите показатели липсват данни за по-дълги периоди, което не ни позволи да обвържем всички отрязъци в един общ динамичен ред. Затова ще анализираме пет динамични реда:

(1) Индекси на заплатите в индустрията в Чехословакия през периода 1918–2007 година – дължина на реда 90 години;

(2) Индекси на цените в Чехословакия през периода 1923–2009 година – дължина на реда 87 години;

(3) Индекси на нетния материален продукт в Чехословакия през периода 1920–2008 година – дължина на реда 89 години;

(4) Индекси на цените в Полша през периода 1924–2009 година – дължина на реда 86 години;

(5) Индекси на цените в Унгария през периода 1924–2009 година – дължина на реда 86 години.

Този резултат – пет динамични реда от девет възможни, при това с продължителност от 86 до 90 години, е определено удовлетворителен.

2. Метод

Методът за откриване на цикличните вълни е описан подробно на български език в статията „Цикличността в равнището на цените на хранителните и нехранителните стоки в България през XX век“ (Найденов, Харалампиев 2007) и на английски език в статията „Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century“ (Naidenov, Haralampiev 2007).

3. Резултати

Откритите цикли в петте динамични реда са представени обобщено в следната таблица:

Таблица 1
Открити цикли в динамиката на ценовите показатели

Период	Индекс на заплатите в индустрията (Чехословакия)	Индекс на цените (Чехословакия)	Индекс на нетния материален продукт (Чехословакия)	Индекс на цените (Полша)	Индекс на цените (Унгария)
57			X		
49	X				
47					X
46		X			
45				X	
40			X		
39	X				
34	X				
32				X	X
30		X		X	
28			X		
26	X				
25					X
23		X	X		
22	X			X	
17			X	X	
16		X			X
14		X		X	X
13	X	X			
12	X				X
11	X		X	X	X
10	X		X		
9			X		
8		X			

4. Анализ на резултатите

4.1. По първа задача установяваме следното:

4.1.1. Несъмнено е наличието на дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на трите страни. Във всеки един от петте показателя има **класически** дълги вълни на Кондратиев – с период от 45 до 60 години. В два от тях – индексите на заплатите в индустрията и индексите на нетния материален продукт на Чехословакия, има и две **некласически** вълни с продължителност съответно 39 и 40 години⁸. Този резултат, от една страна, опровергава предположението на С. М. Меншиков и Л. А. Клименко, че на така наречения **социализъм** не са присъщи дългите вълни на Кондратиев (Меншиков, Клименко 1989: 156–162). От друга страна, опровергава и становището на И. М. Абрамов, че сигурно такива вълни съществуват, но те вероятно са с дължина 70–80 години (Абрамов 1990: 12). Впрочем в България Р. Аврамов още през 1986 година, макар и в една фраза, повдигна въпроса дали дългите вълни на Кондратиев са присъщи на „социалистическата“ икономика. Тезата му е, че „...отговорът ще бъде положителен, ако се застане на „технологични“ позиции и се приеме, че „дългите вълни“ са присъща форма на техническия прогрес“ (Аврамов 1986: 115). Ако обаче се застане на такива позиции, трябва да се опровергаят всички теории, включително и тази на Кондратиев (Кондратиев 1989), които обясняват дългите вълни с особеностите и характеристиките именно на **капиталистическия начин на производство**. А това, убеден съм, е **невъзможно**. Така че подходът, при който капитализмът и „социализмът“ се разглеждат като различен тип общества, не е перспективен, тъй като и двете общества са „индустриални“, „модерни“ и поради това на тях са присъщи дългите вълни на Кондратиев.

4.1.2. Освен дългите вълни на Кондратиев има и всички други видове вълни, присъщи на капиталистическия начин на производство – вълните на С. М. Меншиков, на С. Кузнец, на К. Жуглиер. Липсват единствено късите вълни на Д. Китчин, свързани с оборота на търговския капитал. Тъй като и при всички досегашни наши изследвания установихме същата липса, считаме, че може вече да се направи изводът, че късите вълни на икономическата конюнктура **не са присъщи** на съветския държавен капитализъм. Може би причината е, че при съветския тип държавен капитализъм съвкупният капиталист – партийно-държавният апарат – има монопол на пазара на вътрешното потребление. И за разлика от пазара на средства за производство, в който натискът на външния пазар е твърде силен, пазарът на потребителските стоки е сравнително защитен от външния натиск. В резултат на това монополизмът на производителя се проявява с пълна сила и поради това няма цикличност в оборота на търговския капитал.

4.1.3. Резултатите на това изследване – **наличието на всички видове вълни, е изключение на вълните на Д. Китчин**, съпадат с резултатите на предишните наши изследвания – на цикличността на икономическото развитие на България и Русия (общо 10 динамични реда) (виж например Naidenov, Nagalampiev 2007; Naidenov, Nagalampiev 2009). Еднаквите резултати на 15 динамични реда: от пет държави ни позволяват вече да направим заключението, че при съветския държавен капитализъм цикличността на икономическата конюнктура е идентична с тази на другите видове капитализъм. Особеността е липсата на късите вълни на икономическата конюнктура.

⁸ Некласически наричаме дългите вълни на Кондратиев с дължина на вълната между 35 и 45 години.

4.2. По втората задача – да се направи анализ на синхронността на дългите вълни – първо, на вълните по трите показателя във всяка страна поотделно; второ, на еднаквите показатели в трите страни едновременно; трето, на динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура – получихме следните резултати:

4.2.1. От трите страни дълги редове **и по трите показателя** има само за Чехословакия. Така че ще разгледаме синхронността на трите реда само за тази страна. Ще разгледаме синхронността както на класическите вълни, така и на некласическите. От фигура 1 в Приложение 2 е видно, че при класическите вълни има много голяма синхронност между трите показателя. Разбира се, тази синхронност не е **абсолютна** по простата причина, че дължината на трите вълни е **различна** – 49, 46 и 57 години. Но въпреки това е **много голяма**. Некласически вълни има по показателите „индекси на заплатите в индустрията“ с продължителност 39 години и „индекси на нетния материален продукт“ с продължителност 40 години – фигура 2 в Приложение 2. Тук синхронността е също **висока**. Но все пак има леко фазово отклонение с размер около 3–4 години. **Тази синхронност е много интересен факт**. Защото в предишно наше изследване за България установихме, че цената на труда в България (надницата на обикновен работник) е със силно фазово отместване – **почти реципрочна** на индексите на хранителните стоки. И е **напълно реципрочна** на индексите на добива на въглища (Naidenov, Nagalampiev 2007: 134–135, 138). Защо в двете държави резултатите са коренно различни? Дали причината е, че за един и същи период те са в различен етап на своето икономическо развитие – Чехословакия започва своята индустриализация много по-рано от България? Или имат влияние особеностите на „националния“ характер – умението на българина, когато е притиснат от държавната машина, да намира много „неформални“ начини да поддържа високо ниво на стойността на работната си сила? Впрочем това умение на българина е изразено в поговорката „Никога не можете да ни платите толкова малко, колкото малко ние ви работим“. А също и в поговорката „Вие ни лъжете, че ни плащате, ние ви лъжем, че ви работим“. Интересно е още, че синхронността на цената на труда в Чехословакия с другите ценностни показатели е идентична със синхронността на цената на труда, установена от Кондратиев в Англия – циклите на номиналната работна заплата (седмичната работна заплата на работниците в памукотекстилната промишленост и на селскостопанските работници) са в синхрон с циклите на стоковите цени и на лихвата на капитала (Кондратиев 1989: 185–188). Висока синхронност има цената на труда (работната заплата на работниците в каменовъглената промишленост) с други ценностни показатели – например спестяванията на населението, износа, вноса и др., и във Франция (Кондратиев 1989: 198). Така че този проблем – кое е типичното за капитализма – синхронност или реципрочност на цената на труда спрямо другите индикатори, е отворен и очакваме тепърва да бъде обсъждан в професионалната гилдия.

Високата степен на синхронност между трите ценностни показателя в Чехословакия както при класическите, така и при некласическите вълни напълно съответства на добре известния факт за взаимната зависимост и взаимното влияние между различните процеси на капиталистическата икономика в дадена страна.

4.2.2. Относно сравнението на еднаквите показатели в трите страни трябва да се отбележи, че от трите показателя има само един и в трите страни – **индексите на цените**. От фигура 3 в Приложение 2 се вижда, че това са три класически вълни с близка продължителност – в Чехословакия 46 години, в Полша 45 години и в Унгария 47 години. Синхронността между трите вълни е много голяма – 2 до 3 години. Тя съпада практически с разликата в дължината на вълните. Може

убедено да се каже, че динамиката на конюнктурата на цените при трите страни е в **пълна синхронност**.

4.2.3. Относно динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура най-напред искаме да кажем, че това е проблем, който заслужава специално внимание – тоест трябва да е предмет на отделно изследване. Най-добре е да се изследва синхронността на динамиката на всеки отделен индикатор от трите страни с динамиката на **същия** в световната конюнктура. На този етап ще се задоволим да видим синхронността на един показател – индексите на цените, който имаме и за трите страни, с общата динамика на световната конюнктура. От фигура 3 в Приложение 2 се вижда, че двата пълни цикъла на трите страни са синхронни с четвърти и пети цикъл на световната икономическа конюнктура⁹. Трябва да отбележим, че същото – **синхронност** на динамиката на националната икономика с динамиката на световната икономика, установихме и за България в предишните ни изследвания. Но установихме и **асинхронност** на руската икономика с динамиката на световната икономика. Което не е много трудно да се обясни, като се имат предвид големината, многосекторността и сравнително по-високата степен на автархичност на руската икономика. Сегашното ни изследване ни позволява с висока убеденост да твърдим, че икономиката на европейските страни от т. нар. социалистически лагер се развиваше **синхронно** с колебанията на световната икономика.

5. Изводи

Наличието на дълги вълни на Кондратиев, тяхната синхронност помежду им, а също и синхронността им с динамиката на световната конюнктура ни позволяват да твърдим, че динамиката на икономическото развитие на страните с централизиран национален капитал (съветски тип държавен капитализъм) не се отличава принципиално от динамиката на страните с децентрализиран национален капитал. Това ни показва, че и по тази същностна черта на капиталистическия начин на производство – неговата динамика, централизираната икономика носи характеристиките на капитализма¹⁰.

ЛИТЕРАТУРА

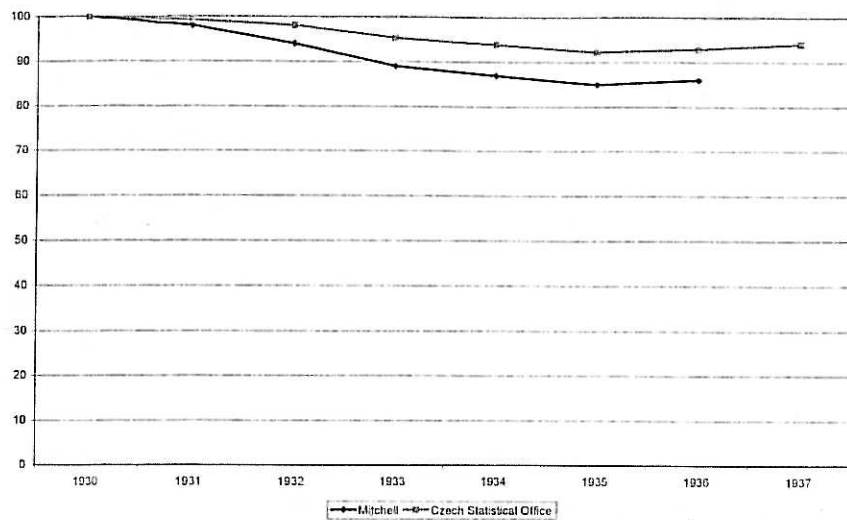
- Абрамов, Н. (1990), Цикли в развитието на икономиката СССР, Минск.
Аврамов, Р. (1986), „По повод на „дългите вълни“ на Кондратиев“, Икономическа мисъл, брой 3.
Кондратиев, Н. (1989), Большие циклы экономической конъюнктуры. В: Проблемы экономической динамики, издателство „Экономика“, Москва.
Менъшиков, С. и Л. Клименко, (1989), Длинные волны в экономике. Москва.
Найденев, Г. (1991), Какво става? ВИКОМ-КОС, София.
Найденев, Г. (2003), Стогодишната парадигма. Издателство на Института по социология – БАН, София.
Найденев, Г. и К. Харалампиев, (2007), „Цикличността в равнището на цените на хранителните и нехранителните стоки в България през XX век“, Икономически алтернативи, брой 6.
Найденев, Г. и К. Харалампиев, (2009), Дългите вълни на Кондратиев в динамиката на brutния вътрешен продукт, brutното промишлено производство и националното богатство на Русия през XX век. – В: Седма международна научна конференция „Мениджмънт и инженеринг“, Созопол.

⁹ Въпреки че има разлики във възгледите на отделните автори кога са върховете и спадовете на отделните цикли, все пак тези разлики не са големи (виж Николов 1985: 70).

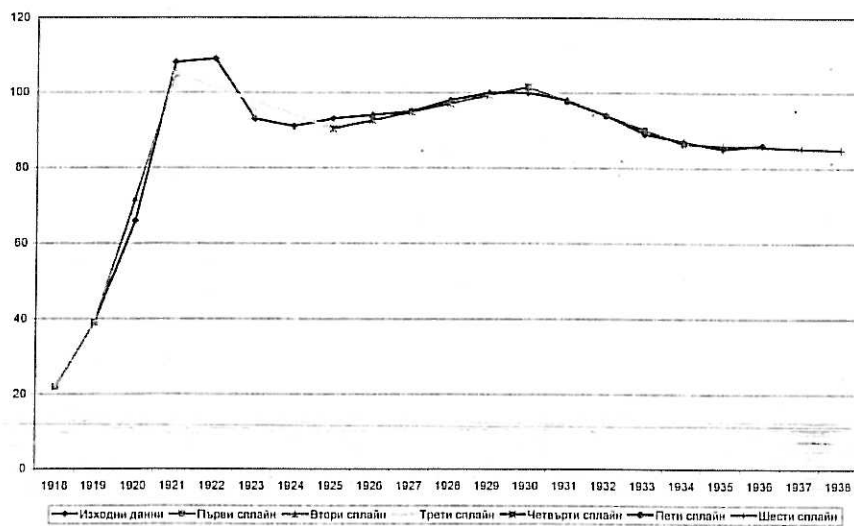
¹⁰ Относно другите характеристики на централизираната икономика именно като капиталистическа икономика виж Найденев 1991; Найденев 2003.

- Николов, Н. (1985), Дългите вълни на Кондратиев. Профиздат, София.
Federální statistický úřad. (1985), Historická statistická ročenka ČSSR. SNTL – Nakladatelství technické literatury, Praha; ALFA – Vydavatelství technické a ekonomické literatury, Bratislava.
Mitchell, B. R. (1992), International Historical Statistics Europe 1750-1988, Macmillan.
Nachtigal, V. (1969), Národní důchod Československa; dokumentační shrnutí podkladů z období 1913 – 1966 a analýza období 1946 – 1955. Ekonomický ústav Československé akademie věd, Praha.
Naidenov, G. and K. Haralampiev, (2007), „Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century“, Economic Alternatives, no. 2.

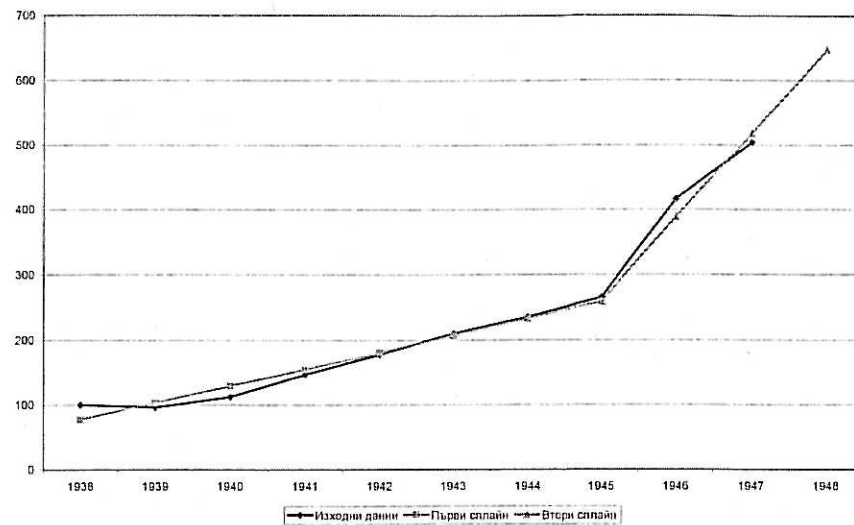
Приложение 1

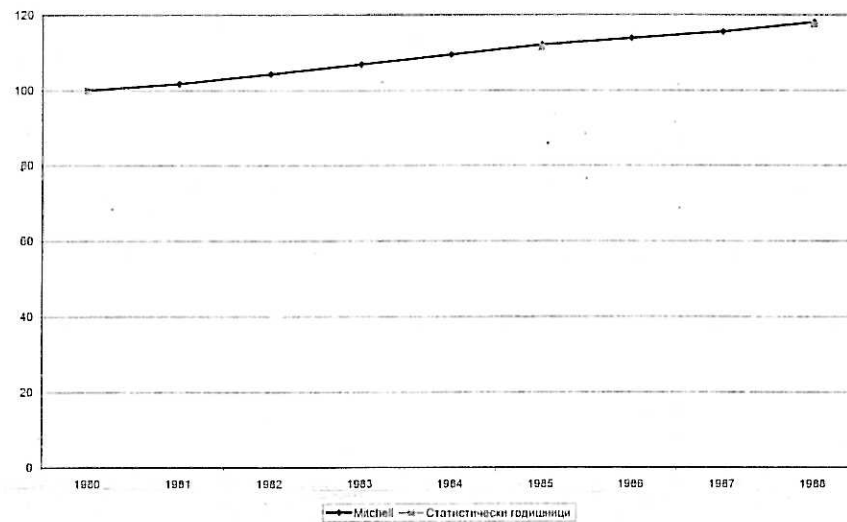
Фигура 1. Индекси на заплатите в индустрията през периода 1930–1937 г. според различните източници (Чехословакия)

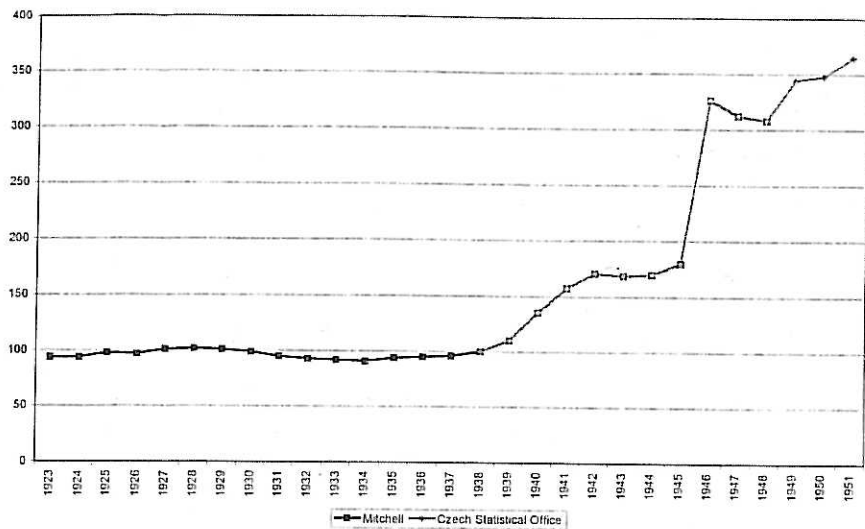
Фигура 2. Линейни сплайнове за индекса на заплатите в индустрията през периода 1918–1938 г. (Чехословакия)

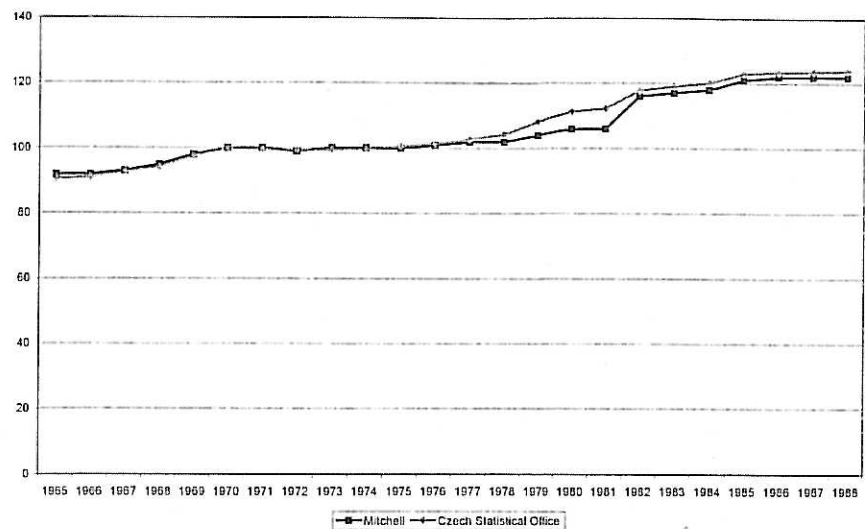
Фигура 3. Линейни сплайнове за индекса на заплатите в индустрията през периода 1938–1948 г. (Чехословакия)

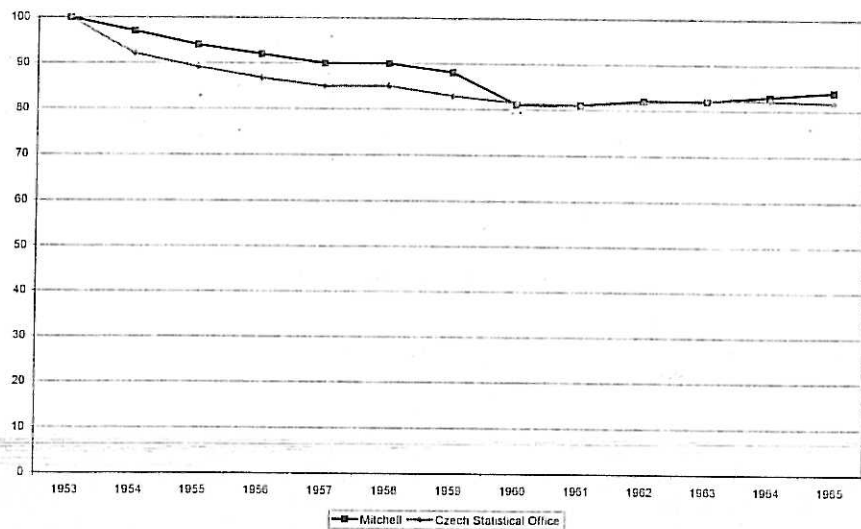
Фигура 4. Индекси на заплатите в индустрията през периода 1980–1988 г. според различните източници (Чехословакия)

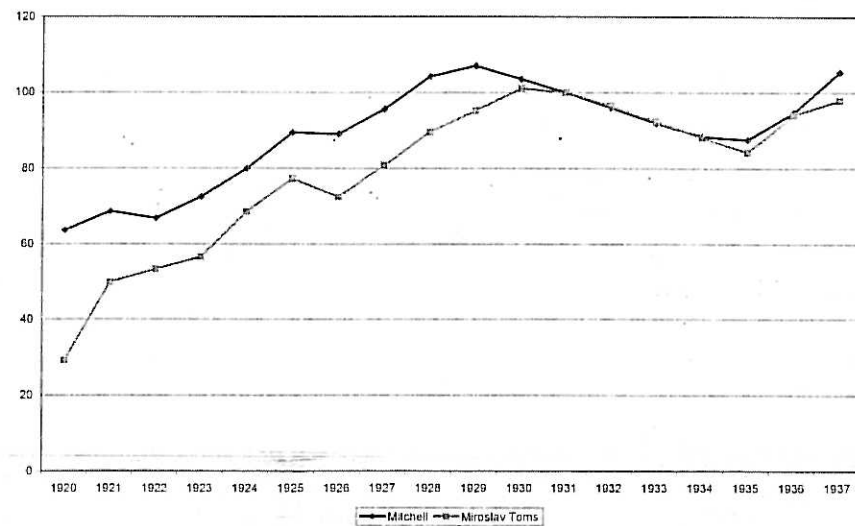
Фигура 5. Индекси на цените през периода 1923–1951 г. според различните източници (Чехословакия)

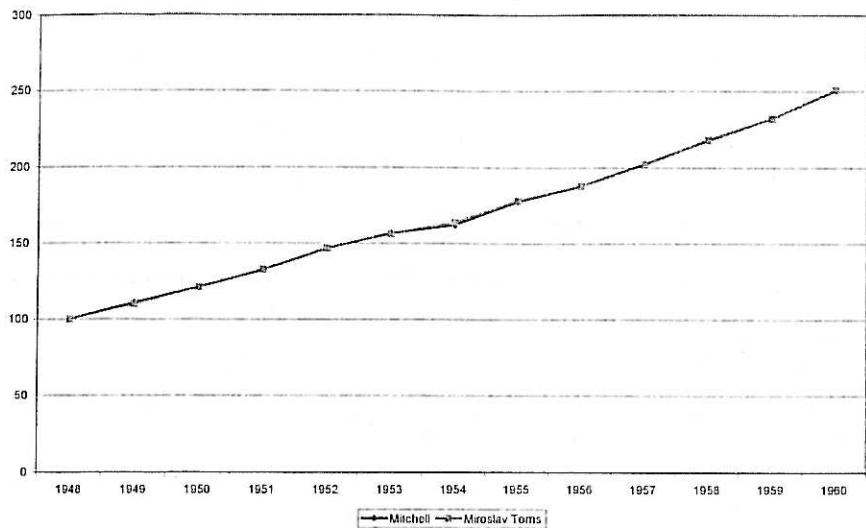
Фигура 7. Индекси на цените през периода 1965–1988 г. според различните източници (Чехословакия)

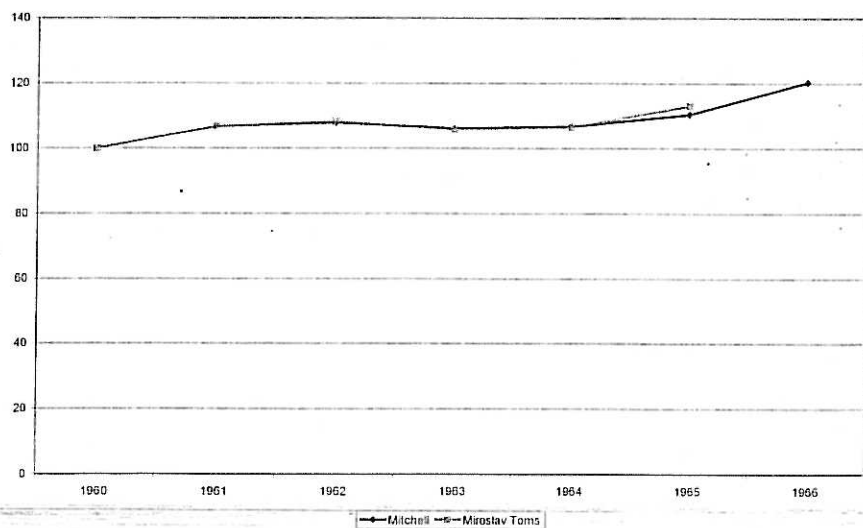
Фигура 6. Индекси на цените през периода 1953–1965 г. според различните източници (Чехословакия)

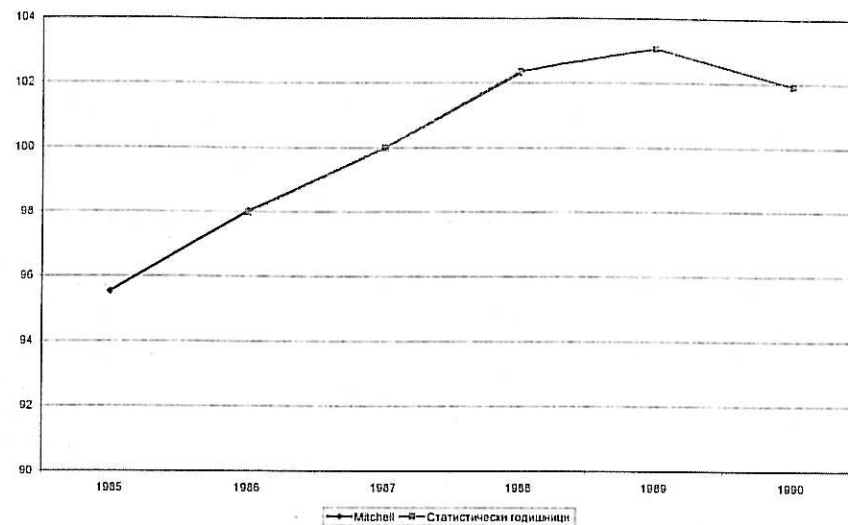
Фигура 8. Индекси на brutния вътрешен продукт през периода 1920–1937 г. според различните източници (Чехословакия)

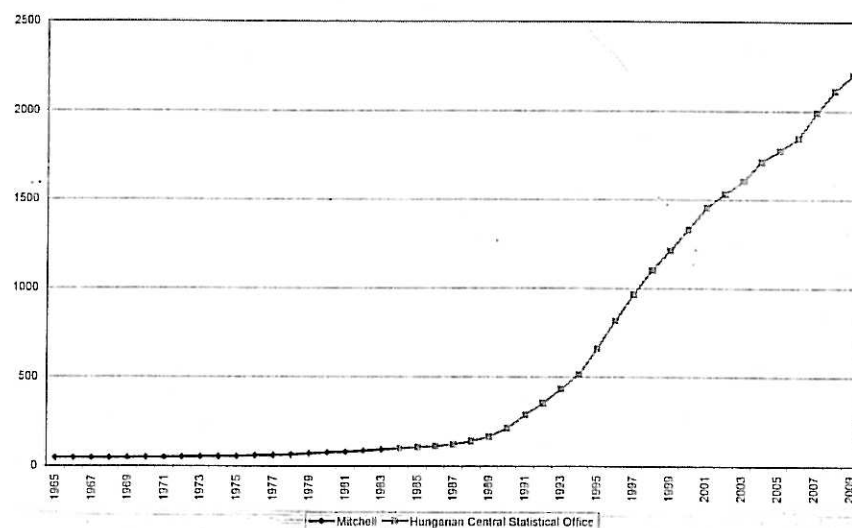
Фигура 9. Индекси на нетния материален продукт през периода 1948–1960 г. според различните източници (Чехословакия)

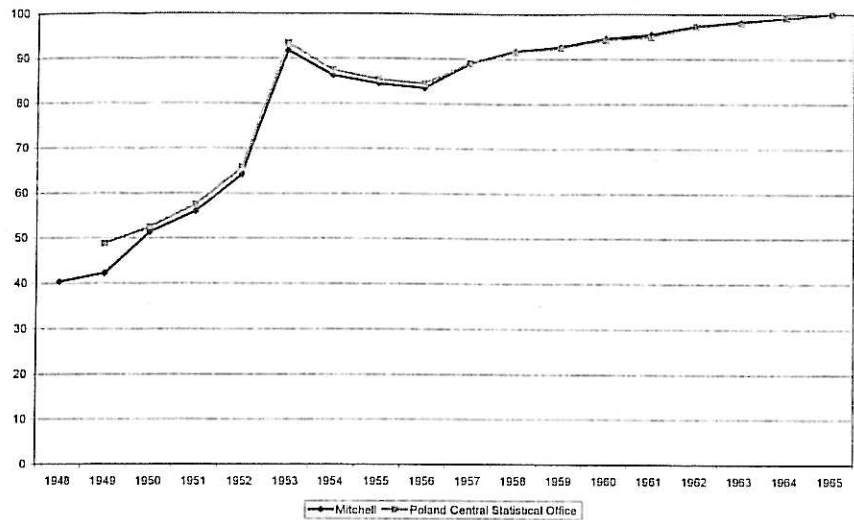
Фигура 10. Индекси на нетния материален продукт през периода 1960–1966 г. според различните източници (Чехословакия)

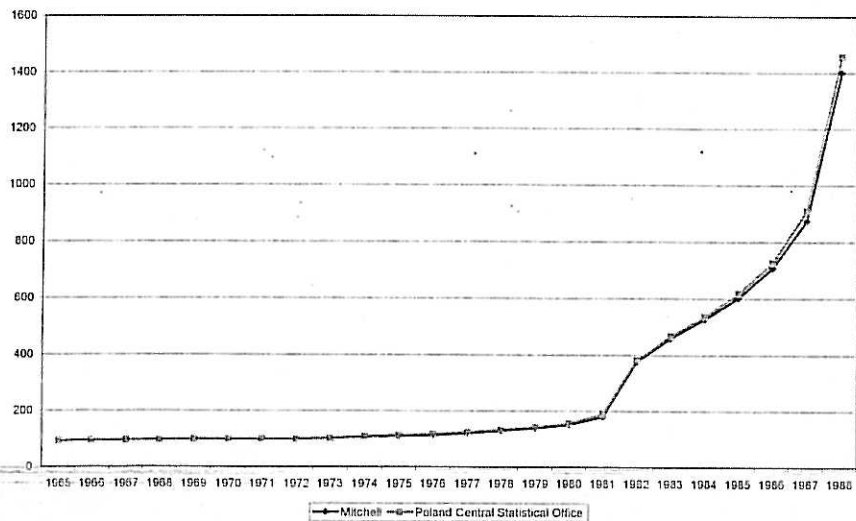
Фигура 11. Индекси на нетния материален продукт през периода 1985–1990 г. според различните източници (Чехословакия)

Фигура 12. Индекси на цените през периода 1965–2009 г. според различните източници (Унгария)

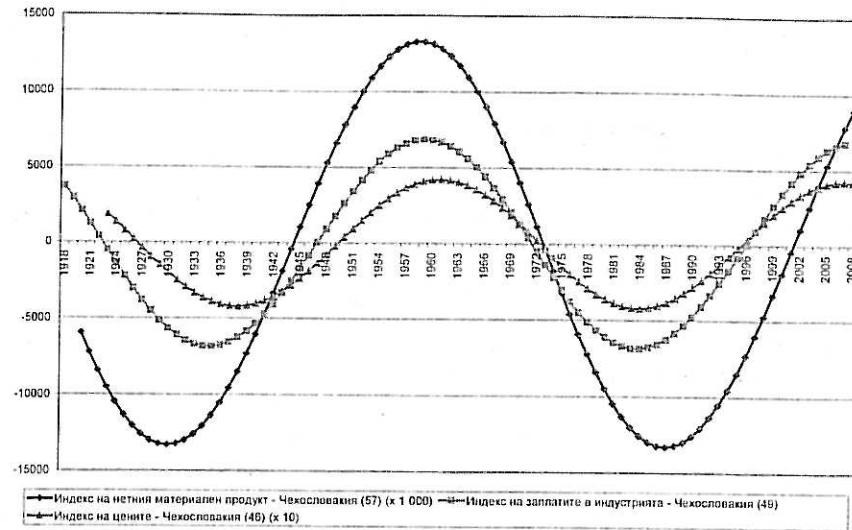

Фигура 13. Индекси на цените през периода 1948–1965 г. според различните източници (Полша)

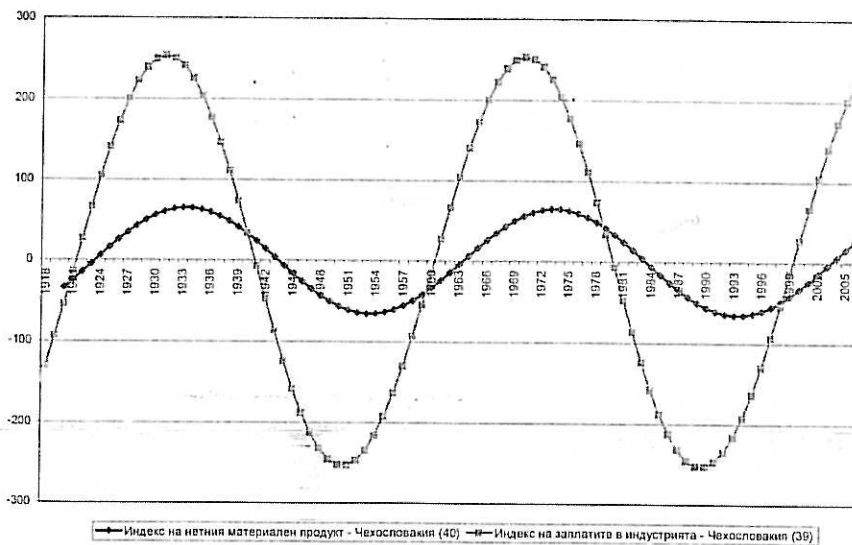

Фигура 14. Индекси на цените през периода 1965–1988 г. според различните източници (Полша)

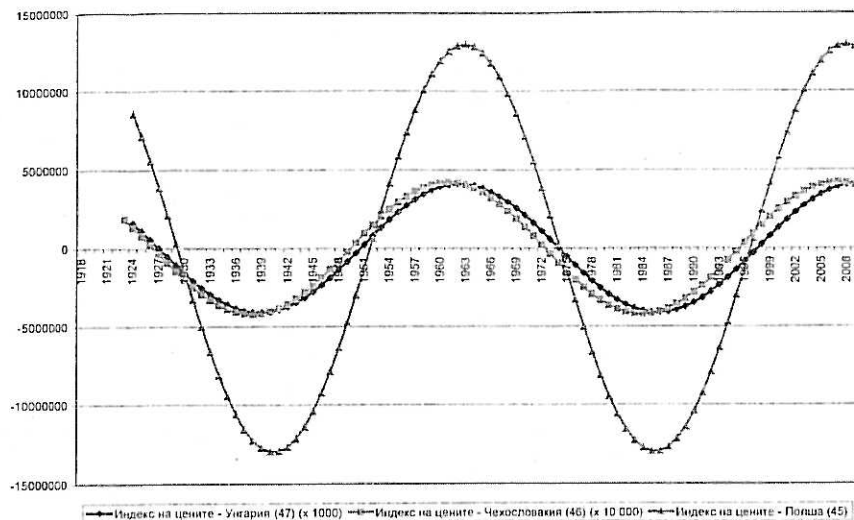
Приложение 2

Фигура 1. Класически вълни на Кондратиев в динамиката на ценностните показатели в Чехословакия

Фигура 2. Некласически вълни на Кондратиев в динамиката на ценностните показатели в Чехословакия

Фигура 3. Класически вълни на Кондратиев в индексите на цените в Чехословакия, Полша и Унгария

Peilin Li, Wei Li*

THE SOCIAL ATTITUDES AND WORK SITUATION OF MIGRANT WORKERS IN CHINA UNDER THE CRISIS

Най-значимото постижение на Китай по пътя на реформите и отварянето към света, започнали преди 30 години, е бързият растеж. От 1978 до 2008 г. икономиката на страната е нараствала с годишен темп от 9,8%. Чудото на китайския път на развитие е резултат от разнообразни фактори, включващи възприетата линия на свобода на ума, извлечение истината от фактите и напредване в крак с времето, както и политическо управление, поддържащо социална стабилност в политическата сфера, и установяването на социалистическа пазарна икономическа система, отличаваща се с мощ и социална жизненост в икономическата сфера и постигаща ускорена индустриализация и урбанизация в социалната сфера. Сред тези фактори несъмнено са и постигането на широк демографски прираст, наличието на достатъчна работна сила, постоянното намаляване на коефициента на зависимост на населението и т.н. Друг много важен фактор е мобилизацията на ентузиазма на масите. Благодарение на преминаването на стотици милиони селски стопани от земеделските към незеделските сектори на труда – напр. производство и услуги – трудовата производителност на обществото като цяло е нараснала и новото явление „Made in China“ сега е във фокуса на световното внимание и променя облика на световната икономика.

The most significant achievement of China's path made since reform and opening up 30 years ago is fast development. China's economy grew at an annual rate of 9.8% from 1978 to 2008. The development miracle demonstrated by China's path was brought about by a variety of factors, including the adoption of the ideological line of emancipating the mind, seeking truth from facts and advancing with the times and political leadership that maintains social stability in the political field, the establishment of a socialist market economic system full of strong power and social vitality in the economic field and the realization of the rapid advance of industrialization and urbanization in the social field. These factors certainly also include the realization of low population growth rate, adequate supply of labor, continuous decline in social dependency ratio and so on. A very important factor is the mobilization of the enthusiasm of the masses. Especially the transfer of hundreds of millions of farmers

* Peilin Li, Professor, Institute of Sociology, Chinese Academy of Social Sciences, Beijing, China; Wei Li, Associate Professor, Institute of Sociology, Chinese Academy of Social Sciences, Beijing, China.